

ОБРАЗ МОЙСЕЯ В РЕЦЕПЦІЇ**ВІРИ КРИЖАНІВСЬКОЇ-РОЧЕСТЕР ТА ІВАНА ФРАНКА**

Чорний Ігор Віталійович, *завідувач кафедри українознавства Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор філологічних наук, професор*

Велична постать біблійного пророка Мойсея, який вивів з єгипетського полону єврейський народ, згуртувавши його вірою в єдиного Бога, неодноразово привертав до себе увагу діячів світової літератури та мистецтва. Не дивно, що до цього образу митці звертаються й на зламі ХХ-ХХІ століть, коли напередодні світової війни відбувається глибока духовна криза, яка набула глобального масштабу. Гостро постають проблеми стосунків між вождем та масою, самовизначення націй, ролі особистості в історії тощо. Історія Мойсея надавала письменникам можливість висловитися з цих питань, пов'язавши біблійний сюжет з сучасністю. Майже одночасно в російській та українській літературі з'являються твори, де головним героєм стає давньоєврейський пророк: роман російської письменниці Віри Іванівни Крижанівської-Рочестер «Залізний канцлер Давнього Єгипту» (1888) та поема українського митця Івана Яковича Франка «Мойсей» (1905). Якщо порівняти ці твори, то стає зрозумілим, що автори кожного з них керувалися різними ідеями, ставлячи собі досить розбіжні надзавдання.

Насамперед слід зауважити, що обидва автори відбирають для зображення різні епізоди з життя героя. В.І. Крижанівська-Рочестер показує майже все Мойсееве життя, зосередившись проте на першій його половині: народження, виховання, втеча з Єгипту й повернення до нього, боротьба з фараоном і, нарешті сам вихід євреїв з єгипетського полону. І.Я. Франко зображає фактично останній день життя пророка, лише побіжно згадуючи про дитинство Мойсея, першу звістку до нього від Іегови (епізод з палаючим кущем), деякі обставини тривалих блукань народу Ізраїльського пустелею. Для російської письменниці більш важливим є відбиття давньоєгипетської, аніж біблійної історії, реконструкція побуту, культури, релігійних уявлень саме єгиптян, а не іудеїв. Франко ж спирається переважно на старозавітну історію, проводячи певні паралелі між долею єврейського й українського народів.

Мойсей в зображенні Крижанівської-Рочестер є уособленням багатьох вад, з яких найголовніша – безмежне властолюбство. Не зробивши вдалої кар'єри при дворі фараона, він мріє заснувати власну державу, де матиме величезну владу над тілами й душами свого народу. Дух, з яким спілкується Мойсей і який надихає його на боротьбу з фараоном Мернепта, відрізняється небувалою кровожерністю й злобою. Письменниця натякає, що пророк насправді мав зносини з якоюсь демонічною істотою, а не Творцем світу. Аналогічний мотив присутній і у поемі Франка, коли демон пустелі Азазель спокушає пророка, являючись йому то у власній подобі, то в подобі матері Мойсея. Проте поява справжнього грізного й всемогутнього Іегови відновлює порядок речей.